

יציאת מצרים משתי נקודות מבט

הרב איתי אליצור

פרשתנו פותחת בתאור אחר של מה שהיה בפרשת שמות. בפרשת שמות תיאור המעשה התחיל מפרעה מלך מצרים. משה הוא איש ללא שם וכמעט ללא יחוס, אסופי מהיאור שגדל אצל פרעה, ונסה לעשות מהפכה בתוך מצרים. הוא מזוהה כאיש מצרי. הבעיה שעמה יש להתמודד היא הקשי של ישראל במצרים, ורק מתוכו עולה שועתם אל האלהים והוא זוכר את בריתו. לכן שולח ה' את משה אל פרעה.

לא כן בפרשתנו. כאן משה הוא איש מיוחס, אנו יודעים את שם אביו ואמו, ואת שם סבו ואבי סבו. הוא גדל מתוך בני ישראל. הוא נשלח אל בני ישראל, בשם השבועה שנשבע ה' לאבותינו, (וגם, מכחה, שמע ה' את נאקת בני ישראל), הוא נשלח לדבר אל ישראל ולא אל פרעה.

אלא שבשלב השני מתהפכים היוצרות. בפרשת שמות משה מקבל אותות כדי לעשות מופתים לעיני העם, בפרשתנו הוא נשלח אל פרעה לעשות לפניו את המופתים, כי בני ישראל לא שמעו אליו.

טענת משה בפרשתנו היא "הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה". שליחותו הראשונה היתה אל בני ישראל. רק כשהם לא שמעו אליו – נשלח משה אל פרעה. הפניה אל פרעה באה רק בלית ברירה, בני ישראל לא שמעו אל משה, ולכן נגזר עלינו לפעול דרך פרעה. לא כן בפרשת שמות, שם עקר השליחות היא אל פרעה, ורק אח"כ אומר ה' אל משה שידבר גם אל בני ישראל. (והתהליך הסופי ידוע גם הוא: בני ישראל כועסים על משה שהבאיש את ריחם בעיני פרעה, ומשה מנהל מו"מ מול פרעה, רק אחרי כל המכות, שבים ישראל לשתף פעולה עם משה).

מה פתח את התהליך? לכאורה, על השאלה הזאת עונות שתי הפרשות תשובה זהה, אלא שבכל פרשה היא מוצגת מכוון אחר. בפרשת שמות נאמר "וַיְהִי בַיָּמִים הַרְבִּימִים הָהֵם וַיִּמַּת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֵּאָנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבֹדָה וַיִּזְעְקוּ וַתַּעַל שׁוֹעַתָם אֶל הָאֱלֹהִים מִן הָעֲבֹדָה: וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ אֶת אַבְרָהָם אֶת יִצְחָק וְאֶת יַעֲקֹב: וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּדַע אֱלֹהִים: וַאִילוּ בְּפִרְשַׁת וַאֲרָא נֹאמַר: "וַאֲרָא אֶל אַבְרָהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וַיִּשְׁמֵי ה' לֹא נִוְדַעְתִּי לָהֶם: וְגַם הִקְמַתִּי אֶת בְּרִיתִי אִתְּם לְתַת לָהֶם אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן אֶת אֶרֶץ מִגְרִיָּהֶם אֲשֶׁר גָּרוּ בָּהּ: וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת נַאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרַיִם מַעֲבִידִים אִתְּם וַאֲזַכֵּר אֶת בְּרִיתִי". לכאורה אותן עובדות, רק הסדר הפוך. אבל הסדר משנה את כל המשמעות. זאת ממש הסתכלות מכוון אחר. האם העקר הוא הברית, או שנאקת בני ישראל היא שעוררה את הברית.

להלן נעסוק בשאלה האם עקר שליחותו של משה היא אל בני ישראל או אל פרעה. מהבחינה העובדתית אפשר לפרש כמו שנכתוב להלן. השאלה כאן היא לא מי נשלח משה אלא למה התורה מציגה את הדברים בתיאור כפול.

בכל תהליך חשוב בעולם יש שני צדדים: הצד שמה' אלינו והצד שמאתנו אל ה'. צד האדם וצד ה'. בסיום חומש שמות מובאים הדברים האלה ביחס לעשיית המשכן, ולכן יש שם שני זוגות פרשות של עשיית המשכן, זוג פרשות של ה' וזוג פרשות של האדם.

גם בריאת העולם מתוארת בשתי צורות, זו של ה' וזאת של האדם. כל דבר חשוב שקורה בעולם תלוי בשתי נקודות ההסתכלות האלה, ולא תמיד בכל אחת מהן רואים את התמונה כמו בשניה. כך הוא גם לגבי יציאת מצרים, אלא שכאן הקדימה התורה את נקודת ההסתכלות האנושית. תהליך הגאולה מתחיל לפעמים דוקא מהצרות של היהודים בגלות,

בלי קשר לברית הגדולה עם ה'. בני ישראל בהתעוררות מלמטה, באים ומבקשים לצאת מהגלות, מנמוקים ארציים לגמרי. אבל גם אם זה נראה כך, האמת היא שהכל תהליך אלהי מחושב מראש: "וְאָרָא אֶל אַבְרָהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בְּאֵל שַׁדַּי וַשְּׁמִי ה' לֹא נִדְעָתִי לָהֶם: וְגַם הִקְמַתִי אֶת בְּרִיתִי אִתְּם לְתֵת לָהֶם אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן אֶת אֶרֶץ מִגְרֵיהֶם אֲשֶׁר גָּרוּ בָּהּ: וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת נֹאקֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרַיִם מֵעַבְדִּים אִתְּם וְאֶזְכֹּר אֶת בְּרִיתִי."

יד חזקה של מי

פרשתנו פותחת בשיחת פתיחה של ה' למשה לקראת מבצע יציאת מצרים. שיחת פתיחה אחת כבר נאמרה בפרשה הקודמת בסנה, וכאן יש שיחה נוספת, שנראית כמתעלמת לגמרי מהארועים בפרשה הקודמת.

השיחה בסנה התחילה בתיאור צעקת בני ישראל. ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים ואת צעקתם שמעתי מפני נגשיו וכו'. השליחות מוצגת שם כשליחות להוצאת ישראל מתחת סבלות מצרים. הנבואה היא "ושמעו לקולך", ואכן ישראל שומעים.

לעמת זאת, בפרשתנו נקודת המוצא אינה שעבוד מצרים אלא ברית האבות. וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב... וגם הקמתי את בריתי אתם לתת להם את ארץ כנען... ורק אח"כ וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל... ואזכר את בריתי. נאקת בני ישראל נזכרת רק כהקדמה לזכירת הברית. כשהדברים מוצגים כך, בני ישראל לא שומעים אל משה מקצר רוח ומעבודה קשה.

לפני מעמד הסנה נאמר: "ויאנחו בני ישראל מן העבדה ויזעקו ותעל שועתם אל האלהים מן העבדה וישמע אלהים את נאקתם ויזכר אלהים את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב". הפסוק שאמור בסנה "ועתה הנה צעקת בני ישראל באה אלי וגם ראיתי את הלחץ אשר מצרים לחצים אתם", הוא במדה מסוימת המשך לפסוק הראשון שם. לעמת זאת הפסוק האמור בפרשתנו, "וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבדים אתם ואזכר את בריתי", הוא במדה מובהקת מאד המשך ישיר לפסוק השני שנאמר שם, "וישמע אלהים את נאקתם ויזכר אלהים את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב". כלומר: שני המעמדות הם המשך ישיר ומקביל לפרשיה ההיא, שלפני מעמד הסנה.

לכן, יש לראות בשתי הפרשיות שני תאורים מקבילים של אותו ארוע. יש שני כוונים שונים שמהם אפשר לראות את דברי ה' אל משה. שני הכוונים האלה זוכים לשתיהן התייחסויות מנוגדות מצד ישראל: התשובה של ישראל על ההבטחה להצלתם משעבוד מצרים היא שמיעה לקול משה. התשובה של ישראל על ההבטחה לחזור לארץ ישראל בשם הברית, היא אי שמיעה אל משה מקצר רוח ומעבודה קשה.

משה מדבר אל בני ישראל במשך זמן רב, הוא מנסה לשכנע. אי אפשר להביא את העם לאמונה בבת אחת, התהליך החנוכי הוא ארוך. בני ישראל אינם שומעים כשהוא מדבר אתם על ברית האבות, אך הם שומעים ומאמינים כשהוא מבטיח להקל את שעבודם, אלא שכאשר מתברר שהדרך ארוכה וקשה, רוחם של ישראל קצרה והם אינם שומעים.

החזון הגדול לבא לארץ ישראל, יכול להתמך בשאיפה לברוח משעבוד הגלות. אבל כאשר לשם כך נדרש ישראל לעבוד קשה יותר, הוא אומר למשה ואהרן ירא ה' עליכם וישפט. השליחות של משה היא ללמד את ישראל לרצות לצאת מתחת סבלות מצרים ולעבוד את ה'. ראית ברית ה' היא ראייה לטוח ארוך והיא מצריכה אורך רוח למרות העבודה הקשה.

וכשבני ישראל אינם שומעים, שולח אותו ה' אל פרעה, כדי שהוא יגרש את ישראל ביד חזקה. אם בני ישראל אינם עומדים במשימה "ויידעתם כי אני ה' אלהיכם המוציא אתכם

מתחת סבלות מצרים", הדרך עוברת דרך פרעה, "וידעו מצרים כי אני ה' בנטתי את ידי על מצרים והוצאתי את בני ישראל מתוכם."

אם לא יזכו ישראל לצאת בידו החזקה של ה', יצאו בידו החזקה של פרעה. כי ביד חזקה ישלחם וביד חזקה יגרשם.

אל מי נשלח משה? אל פרעה או אל בני ישראל?

בפרשה הקודמת אמר ה' אל משה בסנה "ועתה לכה ואשלחך אל פרעה והוצא את עמי בני ישראל ממצרים". ועל כך שואל משה "מי אנכי כי אלך אל פרעה וכי אוציא את בני ישראל ממצרים". וזאת היתה השאלה האחרונה ששאל משה בקשר לפרעה. כל יתר דבריו אל ה' שם עוסקים בשאלה איך הוא יצליח להוכיח את שליחותו לבני ישראל. האותות נועדו כדי לשכנע את ישראל. קהל היעד הוא בני ישראל, והם נושא השליחות. פרעה אינו אלא מכשול טבעי שצריך לעבור. (ורק כשמשה בדרכו למצרים אומר לו ה' שיעשה את המופתים גם לפני פרעה, ויחד עם זה הוא אומר לו שזה לא יועיל).

משה אכן עושה את האותות לעיני העם, והעם מאמין. (בניגוד לפרעה שרואה את המופתים ולא מאמין).

אלא שבפרשתנו אנו מוצאים שנוי במגמה. פרשתנו נפתחת בפניה מחודשת של ה' אל משה. והפעם ישירות אל ישראל. ואולם, הפעם ישראל אינם שומעים. ולא שמעו אל משה מקצר רוח ומעבודה קשה.

וכאן בא לידי בטוי מבחן המנהיגות. מבחינת יחסי הכחות, לבני ישראל יש כח לתת ראש ולעלות מן הארץ. אלא שבשביל זה הם צריכים לרצות, ולהתאחד. לכך אין סכוי. הם עבדים, הם אינם שומעים מקצר רוח ומעבודה קשה. זהו מבחן המנהיגות, להוציא מהעם את היכלת, להוציא את כחם אל הפעל. נכון שאם כולם יקומו ברגע אחד ויפסיקו לעבוד את מצרים, יש להם כח. כל יחיד ויחיד אולי רוצה זאת, אך אינו מעז. הוא יעשה זאת אם גם האחרים יעשו זאת, אך האחרים לא יעשו זאת כי הם מחכים לו. כדי שזה יקרה, לא די בכך שיחידים יעשו זאת, צריך שכלם יעשו זאת. מה יגרום להם לעשות זאת? כשמדברים אליהם אינם שומעים. השליחות אל ישראל נכשלה. לכן אומר ה' אל משה שכיון שישראל לא שומעים, יש לבקש מפרעה שישלחם. אומר משה – איך? בני ישראל לא שמעו, ואיך ישמעני פרעה. הדבר הרע ביותר שיכול לקרות הוא שפרעה יגיד למשה: בבקשה, מי שרוצה לצאת שיצא. אם יבקש משה מפרעה שיוציאם בכח, יאמר לו פרעה שזה לא תפקידו. לכן המטרה כעת היא לגרום לפרעה לעשות כך.

בשלב זה שוב באים האותות והמופתים, בדומה למופתים שלמד ה' את משה בסנה. אלא שהפעם המופתים מיועדים לכאורה אל פרעה. בזאת תדע כי אני ה', בעבור תדע כי אני ה' בקרב הארץ, כי אין כמוני בכל הארץ. בעבור הראותך את כחי ולמען ספר שמי בכל הארץ. לכאורה נראה מכאן שתכלית המכות הוא להשיב לשאלתו של פרעה "מי ה' אשר אשמע בקולו... לא ידעתי את ה'."

גם בקריעת הים אנחנו מוצאים את הנמוק הזה: וידעו מצרים כי אני ה', בהכבדי בפרעה ברכבו ובפרשיו". ומה טעם שידעו? והלא מיד כשידעו ימותו. המצרים על הים אכן ידעו והכירו בכחו של הקב"ה, אלא שזה היה הדבר האחרון בחייהם שהם ידעו, אז מה התועלת בכך? התועלת היא פשוטה: ישראל היו משועבדים רוחנית למצרים, ונפשם קשורה בנפשם. כנפש עבד שלא רק גופו השתעבד לאדונו אלא אף נפשו. לכן לא יכלו לצאת ממצרים עד שיגרשום המצרים. ולא יכלו להכיר באלהותו של ה' – אף שראו בעיניהם – עד שידעו מצרים כי אני ה'. רק אם המצרים אומרים שה' קים, בני ישראל מרשים לעצמם להאמין. לכן דרכו של משה תחלה היא אל המצרים ואל פרעה. משה מוכיח לפרעה את מציאות ה' בדרך המקובלת

במצרים וכדרכם של החרטומים. רק כשיוכח ה' בהוכחה מדעית לפי כללי המדע המצרי יאמינו בו ישראל.

תכליתן האמתית של המכות היא שידעו ישראל כי אני ה', כפי שנאמר בפירוש בתחלת הפרשה הבאה: ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אתתי אשר שמתי בהם וידעתם כי אני ה'." ישראל לדורותיו מכיר בגדולת ה' בגלל התגלותו במצרים.

אבל, תפישת העולם של עבדי מצרים היא מנקודת ראות מצרית. הם חשים שהמדע המצרי והמקובל במצרים הוא עקר בעולם. לכן משה לא אומר להם למרוד במצרים אף שבכחם לעשות כן, שכן לא ישמעו לו. הם אינם שומעים לו מקצר רוח ומעבודה קשה. אדם נוטה לא לפרוץ את הגבולות הידועים אלא ללכת כצאן אחר השליט אף כשאין בכך הגיון. אם לא יגרשום המצרים לא יצאו, שהרי אף במדבר חפצו לשוב אל נוף ילדותם. בני ישראל נאותו בסוף לשחוט את הפסח. הם חגגו ושאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב. אך עשו זאת רק כשנדמה להם שמשה קבל את תנאי פרעה לזבוח לה' בארץ מצרים ולא במדבר. כשמשה אומר להם שחטו את הפסח כאן ודעו שכשתבואו אל הארץ תחגגו ותעבדו את העבודה זכר להצלתכם מהמכה, הם חוגגים. כדרכו של יהודי בכל גלות שבכל סעודה הוא דורש בשמחה על מה שנעשה כשנגאל ונשוב לארצנו. אך אם תאמר לו לקום ולעזוב את ארץ גלותו ולשוב לארץ ישראל לא יעשה כן. (בשמחה ובהתרגשות הוא חוגר את מתניו ונועל את נעליו ואוכל בחפזון מתוך הכרזה מרגשת שהיום יוצאים ממצרים, אך הוא לא באמת מאמין בכך, ותוכיח העובדה שלא עשו להם צדה. כמו כל יהודי ששר בהתרגשות לשנה הבאה בירושלים ויודע שיסיר כך גם בשנה הבאה.)

תפקיד המכות

מכות מצרים מוצגות בפני פרעה לא כמכות אלא כמופתים. משה לא בא אל פרעה באולטימטום אלא כמי שבא להוכיח את טענתו: בזאת תדע כי אני ה', למען תדע כי אני ה'. רשמית, משה (לפחות בהתחלה) לא מאיים על פרעה, אלא רק מוכיח לו שה' הוא האלהים. הוא בא להשיב על שאלת פרעה מי ה' אשר אשמע בקולו. המופת הראשון כלל אינו מכה, הוא רק מופת (אם כי הוא משפיל מאד את החרטומים שמטה אהרן בולע את מטותם). עם הזמן הולך וגובר הטון המאיים בפי משה, אך עדיין כלפי חוץ הוא רק עושה מופתים להוכחת טענתו. גם החרטומים מנסים את כחם, כלומר: הם מבינים שהמכות אינן אלא מבחן להוכחת האלהות.

מתי הבין פרעה שמשה לא בא רק להראות לו אותות ומופתים אלא גם להכותו? במכת דם פרעה אינו מנהל מו"מ עם משה, גם המכה לא הוצגה כמכה אלא כמופת. אבל בצפרדע, ואח"כ בערוב, משה מציג מראש את המכה כדבר שיקרה אם ימאן פרעה לשלח, כלומר: יש כאן איום ואולטימטום. לכן פרעה מנהל מו"מ עם משה.

ואולם, החרטומים יכולים רק להביא מכות, הם לא יכולים לסלק את המכות. את המכות מסלק משה לא במטה אלא בתפלה. בחרטומאות אפשר רק לקלקל את העולם, לא לבנות או לתקן אותו. רק ה' בורא, ורק הוא מוחץ ורופא. לכן אין מידו מציל. כך הדבר גם במופתים שבסנה. עוד מתברר במופתים שבסנה שמי שיכול בכחו לאחוז בזנבו אינו חושש מהמכה. (הידיעה וההכרה בכח ה' באה בפרשת וארא בהקשר של סלוק הצפרדעים, של הפלית ארץ גשן מפני הערוב, ושל השארת פרעה בחיים כדי שיראה את הנס. ה' מתגלה בהצלה. לעמת זאת החרטומאות סובלת מכל המחלות של יצירת גלמים בספרות, הגולם יוצא מכלל שליטה והתוצאה היא חורבן, הם מוסיפים על הדם, על הצפרדע, ומנסים להוסיף גם על הכנים.)

רק במקום אחד משמש המטה גם להחזרת הטבע לאיתנו – בים. שם, גם סלוק הנס הוא מלחמה, והוא מכה, והוא נועד לצורך הריגה. עליו אמרו ישראל שה' איש מלחמה. לכן גם

הוא נעשה במטה. עם זאת, הוא מספק למצרים את ההוכחה הסופית לקיומו של ה', והם אומרים אנוסה מפני ישראל כי ה' נלחם להם במצרים.

ההוכחה שאני ה' בקרב הארץ באה תמיד בסמוך להצלה מהמכה, ולא בסמוך להכאה עצמה (מלבד בדם). התגלות ה' בהסרת הצפרדעים באה עם הסרת המכה מחר: "...למתי אעֲתִיר לך ולעֲבָדֶיךָ ולעַמֶּךָ להִכָּרִית הַצִּפְרָדְעִים מִמֶּךָ וּמִבְּתֵיךָ רַק בִּיָּאֵר תִּשְׁאַרְנָה: וַיֹּאמֶר לְמַחֵר וַיֹּאמֶר כְּדָבָרְךָ לְמַעַן תִּדַּע כִּי אֲנִי כֹה' אֱלֹהֵינוּ". בערוב באה ההוכחה לקיום ה' ע"י הפדות וההפליה של ארץ גשן, והצלת ארץ גשן מהמכה: "וְהִפְלִיתִי בַיּוֹם הַהוּא אֶת אֶרֶץ גִּשְׁן אֲשֶׁר עִמִּי עִמְדָה עָלַי לְבִלְתִּי הָיִיתָ שָׁם עָרַב לְמַעַן תִּדַּע כִּי אֲנִי ה' בְּקִרְבֵּי הָאָרֶץ". כן הוא לפני מכת ברד: "כִּי עָתָה שְׁלַחְתִּי אֶת יָדִי וְאָךְ אוֹתָךְ וְאֶת עַמֶּךָ בְּדָבָר וּתִכָּחַד מִן הָאָרֶץ: וְאוֹלָם בְּעֵבֹר זֹאת הָעֵמֶדְתִּיךָ בְּעֵבֹר הָרֶאֱתָךְ אֶת כַּחֲוֵי וְלְמַעַן סִפֵּר שְׁמִי בְּכָל הָאָרֶץ", ובסופה: "וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי מֹשֶׁה כָּצִאתִי אֶת הָעִיר אֶפְרַשׁ אֶת כַּפֵּי אֵל ה' הַקְּלוֹת יִחְדְּלוּן וְהִבְרַד לֹא יִהְיֶה עוֹד לְמַעַן תִּדַּע כִּי לֹה' הָאָרֶץ."

וכאן באה לידי בטוי הכרתו של משה בכך שהמטה שהפך לתנין הוא בעצם רק מטה. ויבלע מטה אהרן את מטותם, הוא אמנם נראה כתנין, אך אנו יודעים שהוא מטה. החרטומאות מבוססת על מדע הנראה, המוחש. הבשורה של משה היא שיש רובד נוסף במציאות, שהחרטומים אינם יכולים להבין אותו. מצרים, בתור המעצמה המדעית הגדולה ביותר בתקופתה, נתפשה כך שכל החולק על חרטומיה הוא פרימיטיבי שאין לו יד ורגל במדע ואינו מבין את המציאות. משה מלמד שאמנם המדע מכיר היטב את הרובד החומרי של המציאות, אך מעל הרובד הזה יש רובד גבוה יותר, שמי שלא מבין אותו, דווקא הוא זה שלא מבין את המציאות.

דרך המכות מלמד משה שני דברים: א. שה' שולט בטבע. ב. שה' מנהיג את העולם, הוא לא רק שולט, הוא גם מנהיג. הוא לא עוד כח שאם נלמד אותו נוכל לרתום אותו לטובתנו, כפי שעושים החרטמים. הוא גורם מנהיג בעל רצון, ועלינו לעשות את רצונו.

ורק הוא יכול לקיים את העולם. החרטומים יכולים להרוס, רק ה' יכול לברוא ולרפוא.

איך ישמע פרעה

כאשר משה נשלח לשליחותו, הוא פונה אל ה' בשתי טענות: א. הן בני ישראל לא שמעו ואיך ישמעני פרעה. ב. הן אני ערל שפתיים. ה' עונה לו לשתי השאלות: איך ישמעך פרעה? אכן לא ישמע. ולא ישמע אליכם פרעה והרביתי את אותתי בארץ מצרים. כך יוציא פרעה הלא-שומע את ישראל הלא-שומעים ביד חזקה. יציאת מצרים יכולה לבא רק ביד חזקה כי גם פרעה וגם ישראל אינם חפצים בה.

וששאלת הן אני ערל שפתיים – ראה נתתיך אלהים לפרעה ואהרן אחיך יהיה נביאך.

וכאן אומר ה': וידעו מצרים כי אני ה' בנטותי את ידי על מצרים. כל המכות נעשות בנטית ידו של משה, שהוא אלהים לפרעה. אך סופם – וידעו מצרים כי אני ה'. אני הוא הנוטה את ידי ומכה את מצרים.

אחרי מכת בכורות שאינה נעשית במטה, ואינה מנומקת בנמוק למען תדעו כי אני ה', באה קריעת הים שעליה נאמר שוב "וידעו מצרים כי אני ה'", ושוב יש נטית יד משה במטה על איתני הטבע, והמצרים יודעים ומכירים את ה'.